

llicions importants de la filosofia recent, mira atentament la tradició humanista occidental. Una antropologia que, reconeixent la historicitat humana i del món de la vida, no oblida les permanències formals que recorren la nostra condició. Per això mateix, una antropologia que és moderna, però no tan sols moderna, constituint una anomalia en el clima general de pensament que ens ajuda a ser alguna cosa més que contemporanis del nostre temps. I precisament per això, una antropologia oberta i fragmentària, que no permet el descans que suposaria dir: «això és tot».

Jordi FEIXAS I ROIGÉ

La Salle – Universitat Ramon Llull

Jordi Pigem, *Tècnica i totalitarisme. Digitalització, deshumanització i els anells del poder global.*

Barcelona: Fragmenta Editorial, 2022, 190 pàg.

De la mà de l'editorial Fragmenta, el filòsof i escriptor Jordi Pigem ens presenta *Tècnica i totalitarisme*, el segon lliurament de la trilogia iniciada amb l'obra *Pandèmia i postveritat*, una polèmica reflexió escrita amb motiu de la pandèmia en la qual, contrastant les novel·les distòpiques d'Orwell i Huxley amb les propostes del Fòrum Econòmic Mundial i altres heralds del poder polític i econòmic, analitzava un gran nombre d'esdeveniments inesperats que recentment ens ha tocat viure i comprendre,

una rigorosa crítica al que l'autor anomenava «Pandemòni», una gran confusió orquestrada pels poders tecnocràtics per tal d'accelerar corrents que estan transformant el món des de fa anys en pro de digitalitzar els humans i humanitzar les màquines.

Tècnica i totalitarisme és una continuació d'aquella idea en què Pigem apunta que existeix un control tecnòcrata de la humanitat i que hem perdut valors com la solidaritat, la igualtat i la bondat. La seva preocupació principal es podria resumir en una pregunta: És possible viure de manera personal a l'era del tecnocapitalisme? A partir de la confluència entre el coneixement científic (la psicologia, la neurociència, la sociologia de les noves tecnologies, la història de la ciència) i l'humanístic (l'univers literari de Tolkien, la intuïció poètica de Rilke, l'anàlisi del totalitarisme de Hannah Arendt, la filosofia d'Agamben), *Tècnica i totalitarisme* analitza i confronta les propostes, cada cop més influents, que redueixen els éssers humans a dades i algoritmes i que ens preparen per acceptar ingènua-ment una nova forma de totalitarisme tecnocràtic.

Les noves tecnologies digitals no tenen alguna cosa de l'Anell de Poder de Tolkien, que sedueix i —ahora— atrapa i fa que la persona sigui vigilada i explotada a distància? L'Anell de Poder de Tolkien té una inscripció oculta que només es veu en contacte amb el foc. Quan s'encén la digitalització del món, què hi veiem: «seguretat, eficiència i progrés» o «control, vigilància i deshumanització»? Segons Pigem, la concepció de l'ésser

humà està en perill: posem l'esforç i l'esperança no pas en el fet de créixer com a persones, sinó en el creixement de les estructures tecnològiques. I efectivament creixen i arrabassen el poder, i el que anomenàvem democràcia queda reduït a tecnocràcia: el govern no està al servei de la gent, sinó de la tècnica, de les grans empreses del capitalisme, que es lloren destruint comunitats i ecosistemes. La tecnocràcia no veu en cada ésser humà una finalitat en si mateix, sinó un simple mitjà per al funcionament eficient del sistema tecnològic. Un gran miratge ens ha fet creure que és «progrés» substituir el prodigi de la vida humana i de la vida en general per un gran sistema tecnològic de processament de dades: gris, inconscient i inert. En aquest model de progrés, els éssers humans deixem de ser únics i irrepetibles i passem a no ser res més que instruments al servei de la tecnologia.

En una societat ofuscada pels cants de sirena de la tecnologia, la derrota del mariner no és la sirena, sinó la seva incapacitat de mantenir el cap clar. Hi ha un pal on lligar-se, com fa Ulisses, per no caure en l'alienament que provoca un món cada cop més digitalitzat? Segons Pigem, el pal de pallar és l'atenció, la llum de la consciència. El món interior com a complement de l'experiència del món que percebem a través dels sentits. Cada ésser humà és únic i irrepetible. Com ens recorda Kant, l'ésser humà, i en general tot ésser racional, existeix com una finalitat en si mateix, no simplement com un mitjà per ser usat arbitràriament per aquesta o aquella volun-

tat. Aquest caràcter d'unicitat possibilita la dignitat i el dret a desenvolupar-se lliurement com a persona. La constatació que cada ésser humà és digne, únic i interiorment lliure és el fonament de tot l'edifici dels drets humans. Com assenyalava Erich Fromm, l'assoliment més alt i més valuós de la cultura humana és el respecte pel caràcter únic de cada ésser humà, i el conreu d'aquest caràcter únic.

Aquesta mirada humanista de la pròpia realitat, però, s'enfronta avui a una progressiva pèrdua de la presència, del sentit del jo, a una contaminació del nostre espai interior. Minva el jo, creix la màquina. Del totalitarisme del segle XX, alimentat de propaganda i violència d'Estat, al «totalitarisme cibernètic», més subtil, que considera que tota la realitat, éssers humans inclosos, és un gran sistema d'informació, i que el propòsit únic de l'existència és fer que els sistemes d'informació siguin més eficients. Eficiència en comptes de llibertat i dignitat, dades en comptes de coneixement.

La llibertat i la dignitat no es poden mesurar amb instruments. La ciència pot mesurar aspectes tangencials d'aquestes qüestions, però no pot argumentar res de substancial: pot recollir dades molt útils, però no hi pot raonar. El llenguatge científic, basat en dades i abstraccions, a les qüestions pròpiament humanes senzillament no hi arriba. Les qüestions humanes les hem de decidir els humans. Però el reduccionisme científicista (la ideologia que intenta imposar els resultats científics, limitats i provisionals, com a veritat única i absoluta)

proclama que, allà on el seu mètode no arriba, no pot haver-hi res. Com que el mètode del reduccionisme científicista no pot observar el sentit de l'existència humana, proclama que l'existència humana no té sentit. Pigem critica l'historiador Yuval Noah Harari, baluard ideològic dels tecnòcrates, quan aquest defensa amb rotunditat que la llibertat humana és una ficció: «l'individu lliure és simplement un relat fictici arranjat per una assemblea d'algoritmes bioquímics». Descartada la llibertat com a propòsit quimèric, avui dia tothom vol sentir-se autèntic, és a dir, diferent dels altres. Així, estem comparant-nos tota l'estona amb els altres. Precisament és aquesta comparació la que ens fa a tots iguals; l'obligació de ser autèntics condueix a l'infern dels iguals. Ja que busquem allò que ens fa únics a fora, i a través de l'aprovació de fora, en lloc de mirar-nos endins, ben endins, i recordar que som únics pel sol fet de ser individus.

Segons Pigem, en l'actualitat les persones se senten separades, les unes de les altres i de si mateixes, i busquen la unitat no pas en la consciència, no mirant endins, sinó mirant enfora: la fusió amb la massa sota la creença que no són més que algoritmes bioquímics programats. La ment humana, separada, genera malsons col·lectius, i el poder tecnocràtic els amplifica per treure'n profit. Com s'esdevé això, i com confrontar-ho, és la promesa que l'autor fa en la venidora entrega final d'aquesta trilogia.

Jordi Pigem fa honor a les paraules de Michel Foucault quan aquest diu que la

filosofia és una mena de periodisme radical. Els filòsofs haurien d'ocupar-se sense embuts de l'avui, de l'actualitat. Interpretar l'avui en pensaments, perquè aquests pensaments són precisament els que ens fan lliures. I ho fan perquè ens atorguen un coneixement més profund de la realitat que ens envolta, un coneixement més serè que ens permet contextualitzar cada fenomen, cada interacció amb el món, atorgant-li la seva justa importància. És urgent pensar la realitat que ens envolta, fer un diagnòstic del món i del futur que ens espera en una distopia *manipulada* per la omnipresent eficiència de les màquines. El món digital cada cop s'hibrida de manera més notòria amb el món que encara considerem real, fins al punt de confondre's entre ells, fent l'existència cada cop més intangible i fugaç. Si no regulem la tecnologia, estan en joc la democràcia, l'estabilitat i la seguretat de la societat. Està en joc, sobretot, allò que, fins ara, hem entès per naturalesa i condició humana des d'una perspectiva humanística.

Escrita amb rigor i no sense ironia, amb un estil fluid, un ritme intens i un horitzó molt ampli —de la literatura contemporània als estudis pioners sobre la biologia i les ciències de la salut, de la filosofia i la psicologia a la sociologia del poder polític, digital i financer—, aquest llibre és un relat estimulants que ofereix una visió crítica i profunda de la nostra societat tecnològica i les seves implicacions. El filòsof reflexiona, i ens fa reflexionar, sobre la nostra relació amb la tecnologia, i ens convida a considerar les conseqüències de les decisions que pre-

nem en relació amb aquesta. El llibre planteja qüestions importants, com ara si la tecnologia està realment millorant les nostres vides, si estem disposats a cedir el control a les màquines, i si hi ha alguna manera de mantenir el poder sobre la tecnologia. Alhora, és una invitació a redescobrir el valor de l'existència, única i irrepetible, de cada ésser humà. Una invitació a veure-hi més enllà de les màscares, desvetllar la consciència i repensar la nostra relació amb la tecnologia, la salut i la vida.

Ignasi RIFÉ ESCUDERO
La Salle – Universitat Ramon Llull

Massimo Borghesi, *Augusto Del Noce. La legitimación crítica de la modernidad.*

Madrid: Ediciones Encuentro, 2022,
396 pàg.

L'obra que aquí ressenyem ajuda a omplir, al nostre parer, un buit rellevant de la bibliografia filosòfica en llengua castellana. Sobta el fet que fins ara s'hagin publicat en versió traduïda tan pocs dels escrits d'un pensador de l'envergadura d'Augusto Del Noce. De la mateixa manera, i deixant de banda l'aparició d'algunes tesis doctorals en editorials universitàries, falten estudis publicats al nostre país que donin a conèixer a un públic ampli l'obra del filòsof italià. La traducció de la monografia sobre Del Noce del professor Massimo Borghesi, publicada originalment a Itàlia l'any 2020, aconsegueix donar resposta a

aquesta mancança apropant al lector interessat una visió orgànica de la filosofia d'un dels pensadors més provocatius del segle passat.

Borghesi és catedràtic de Filosofia Moral a la Universitat de Perugia i autor de nombrosos assajos que versen sobre filosofia i religió. El seu estudi vol rastrejar, com ell mateix declara en la introducció, el fil conductor que travessa el prolix pensament delnocià. El filòsof torinès va centrar la seva investigació en àmbits tan diversos —el marxisme, la societat opulenta, el feixisme, l'ateisme modern, l'ontologisme cristià...— que, tal com Borghesi assenyala encertadament, la tendència dels estudiosos és la d'enfocar-se només en alguns dels aspectes del seu pensament. Tot i que ho considera útil i legítim, l'autor defensa que aquesta manera d'encarar la reflexió delnocià no permet copsar la seva radical originalitat. S'hauria de tenir en compte que la motivació principal que l'explica té l'origen «en l'experiència de la guerra, de la caiguda del feixisme, de la lluita per la llibertat i la democràcia, de les esperances d'un món nou» (pàg. 14). Del Noce va ser un filòsof catòlic que no es va adscriure a cap escola filosòfica concreta. El seu catolicisme, però, no es pot separar del seu compromís per fer de la filosofia una eina que ajudi a entendre els esdeveniments historicopolítics de la contemporaneïtat. Com Borghesi escriu, Del Noce «pensava a partir de la història» (pàg. 365). Amb aquesta premissa, l'autor ens presenta un itinerari pels grans temes de la filosofia d'Augusto Del Noce amb l'objectiu d'esclarir la